

ADİYAMAN ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ DERGİSİ
ISSN: 1308-9196 / e-ISSN:1308-7363

Yıl : 16 Sayı : 44 Ağustos 2023

Yayın Geliş Tarihi:07.08.2023 Yayına Kabul Tarihi:29.08.2023

DOI Numarası: <https://doi.org/10.14520/adyusbd.1339156>

Makale Türü: Araştırma Makalesi/ Research Article

Atıf/Citation: Güngör, M. (2023). Kahramanmaraş Depremine Maruz Kalanların Depremi Tanımlama, Değişim ve Sonrasına İlişkin Değerlendirmeleri: Paranteze Alınan Yaşamlar. *Adiyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (44), 445-468.

KAHRAMANMARAŞ DEPREMİNE MARUZ KALANLARIN DEPREMİ TANIMLAMA, DEĞİŞİM VE SONRASINA İLİŞKİN DEĞERLENDİRMELERİ: PARANTEZE ALINAN YAŞAMLAR

Mehmet GÜNGÖR*

Öz

Bu araştırmanın amacı, 06 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş'ta meydana gelen yıkıcı depremleri, depremzedelerin günlük yaşamlarının dışında yeni bir durumda, gelecek kaygılarını, değişen yaşam koşullarını, kısacası depremin toplumsal etkilerini yeniden anlatmaktır. Afet. Araştırmada depremzedelerin deprem sırasında yaşadıkları, zarar ve kayıplar, kurtarma ve yardım faaliyetleri, deprem sonrası yaşadıkları eko-psiko-sosyal sorunların boyutları onların bakış açısıyla anlaşılmaya çalışılmıştır. Ayrıca depremzedelerin yaşadıkları felakete yükledikleri anlam ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Çalışma can ve mal kaybı açısından yıkıcı etkisi olan depremlerden 25 gün sonra yerleştirildikleri Mersin KYK Yurdu ve Mersin Karaduvar mahallesinde 20 katılımcı ile gözlem ve esnek nitel görüşme tekniği kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler, konunun doğal akışı içerisinde, kesintiye uğratılmadan rahatsız edilmemeye büyük özen/özen gösterilerek gerçekleştirilmiştir. İlk günlerde dile getirdikleri (yağmalama, kayıplarına yetişememe vb.), hiç terk etmedikleri evlerini ve işyerlerini sık sık deprem bölgesine giderek kontrol etme duygusu canlı kaldı. Çünkü tekrar geri dönme arzusu tarafımızdan çok güçlü bir şekilde ifade edilmiş ve gözlemlenmiştir. Sivil toplum ve devlet iş birliğinin önemi her zaman vurgulanmıştır. Geleceğe dair

* Doç. Dr., Mersin Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türk Eğitimi ve Sosyal Bilimler Bölümü, mgungor06@gmail.com, Mersin, Türkiye

dünya görüşleri değişti. Yani daha iyimser bir bakış açısı ve her şeyin yalan olduğuna dair psikolojik bir tavır hayatlarına hâkim hale geldi.

Anahtar Kelimeler: Kahramanmaraş depremleri, Afeti anlamlandırma, Gündelik yaşam, Gelecek kaygısı.

THE EVALUATIONS OF THE SURVIVORS OF THE KAHRAMANMARAŞ EARTHQUAKE ON THE DESCRIPTION, CHANGE AND AFTERMATH OF THE EARTHQUAKE: LIVES IN PARENTHESIS

Absract

The aim of this research is to re-describe the devastating earthquakes in Kahramanmaraş on 06 February 2023 in a new situation outside of their daily lives for earthquake victims, their concerns about the future, their changing living conditions, in short, the social effects of the disaster. In the research, the experiences of the earthquake victims during the earthquake, the damage and losses, the rescue and aid activities, and the dimensions of the eco-psycho-social problems they experienced after the earthquake were tried to be understood from their perspective. In addition, the meaning attributed by the earthquake victims to the disaster they experienced was tried to be revealed. The study was carried out using the observation and flexible qualitative interview technique of 20 participants in Mersin KYK Dormitory and Mersin Karaduvar neighborhood, where they were placed 25 days after the earthquakes, which had a devastating effect in terms of loss of life and property. The interviews were carried out in the natural flow of the subject, paying great attention / care not to be disturbed without being interrupted. The importance of cooperation between civil society and the state has always been emphasized. World views about the future have changed.

Keywords: Kahramanmaraş earthquakes, Making sense of the disaster, Daily life, Future anxiety.

1.GİRİŞ

Sosyal bilimler özellikler toplumbilim; insani konulara ve sorunlara aydınlanmacı odaklanmanın bir ürünü olarak” afet” kavramına da özel bir alan açmıştır. Afetler, meydana gelme olasılıkları, öncesi toplumsal hazırlık aşmasında, meydana geldiklerinde ve sonrasında nasıl bir tepki gösterileceğine ilişkin bir bilgi ve uygulama konusu olması itibari ile toplumsal bir sorundur. İnsanlık tarihi boyumca afet bir olgu olarak bilimlerin em önemli konusu olmuştur. Afet çok değişik olarak tanımlanabilecek bir kavram olarak hem bilimsel hem de gündelik yaşamımızın içerisinde yer almaktadır. Afetlere ilişkin olarak ilgili bilim disiplinlerinin ele alış biçimleriyle farklılaşma gösterirken genel olarak mühendislik ve doğa bilimleri açısından tanımlanmaktadır. Ancak afetlere ilişkin olarak hem öncesi hem de sonuçları bağlamında sosyal boyutunun sonuçlar üzerindeki etkisi yadsınamaz bir gerçekliktir. Son yıllarda sosyal boyutları ile ciddi olarak ele alınmaktadır. Afetlerin toplumlar üzerinde yarattığı etkiler açısından büyük değişimler/dönüşümler oluşturmaktadır (Gökalp, 2021: 126). Özellikle toplumlar son yıllarda doğa olayları karşısında iki tür refleks göstermektedirler; doğa olayları karşısında insanların çaresizliğini ve doğa karşısındaki güçsüzlüğünü ön plana çıkaran kaderci anlayış, diğeri ise, afetler oluşmadan alınabilecek tedbirlerle önleyici davranışları temel olan bilimsel/ kültürel yaklaşımlar (Abay; Abay Çelik, 2023: 91). Ancak afet sonrası toplumların insani ortak davranışları/ tutumlar ve özellikleri ön plana çıkmakta sonuçları ve etkileri bu bağlamında değerlendirilmektedir. Yani, kaderci ya da bilimsel bakış açılarının hangisi öncelensin/ inanılsın ya da savunulsun sonuçları ve değerlendirmeleri toplumsaldır. Bu bağlamda toplumsallığa özellikle

yapılan vurgu afetlerin sosyolojik boyutunu ön plana çıkarır. Can, (2020: 20) toplumsallığı şöyle vurgulamaktadır:

Afet, insan topluluklarının yaşadığı yerlerde aniden veya zamanla oluşan gerek doğanın gerekse de insanın doğrudan veya dolaylı müdahalesiyle gerçekleşen; fiziksel, ekonomik, psikolojik ve daha birçok yönden büyük hasarlara ve kayıplara neden olan ve etkileri bakımından önemli sonuçlar doğuran sosyal bir olgudur.

Yaşamlarını belirli bir coğrafi alan üzerinde sürdüren insanlar için, coğrafya faydalanılan, yaşam kalitelerini can ve mal güvenliğini sağlayan sürdürülebilir olmasına özen gösterilen özellikler içermektedir. Aynı şekilde bu coğrafya çevre açısından çok değişik, çok boyutlu bir afet alanlarına da dönüşebilmektedir. Afet hem kavramsal olarak hem de meydana geliş ve etkileri bakımından çok çeşitli olarak tanımlanabilir. Yaşanılan coğrafya aslında insanların edindikleri bilgi, beceri ve deneyimleri ile kendilerinin yaşamsal hafızalarını afetle ilgili bilinçlerini, afet kültürlerini ve yaşadıkları coğrafyanın da tarihçesini oluştururlar. Dolayısıyla içinde kimlik, kişilik, yaşama bilinci ve yaşama ait bilgi oluşturdukları çevrede meydana gelen yıkımın birey/ toplum üzerindeki sosyal-psikolojik etkisini açıklamak aslında bireyin o ana kadar yaşadıklarını açıklar.

İçinde buldukları, yaşamlarını sürdürdükleri çevre deprem, heyelan, toprak kayması, sel, taşkınlar, çığ, dolu, kuraklık, sis, fırtına, yıldırım gibi doğal nedenlerle; açlık kıtlık, göç, savaş, terör, bulaşıcı hastalıklar, nükleer patlamalar gibi sosyal nedenlerle yani insan eliyle oluşan afetler yaşanmakta korkunç etkilerine maruz kalınmaktadır. Bu

bağlamda afetleri değerlendirirken, üzerinde yoğunlaşılacak toplumsal analizin, bireyden başlaması uygundur (Quarantelli ve Dynes, 1977; Drabek, 1986). İnsan kaynaklı afetlerin sıklığı aynı zamanda doğal afetlerin de oluş sıklığını tetiklerken etkisini daha da olumsuz hale getirmektedir. Bilinçsiz kentleşme, çevrenin tahribi, doğal kaynakların sorumsuz tüketimi gibi afetlerin nedenlerin çok artmasına yol açmaktadır.

Afetlerin çeşitliliği ve nedenleri bilimsel olarak açıklanabilir olmanın yanında gündelik yaşamın içerisinde insanlar tarafından anlamlandırılması afetlerin nedenselliğini ve sonuçlarını açıklamada çok önemli olmaktadır. Çünkü anlamlandırma aynı zamanda afetlerin tekrarlanabilirliği gerçeğini ya sorgusuz kabullenmeyi ya da bilimsel önlemlerin alınmasını ve takip edilmesini gerektirmektedir. İnsanoğlu doğa olaylarının/afetlerin nedenini açıklayamadığı dönemlerde, insanların bir tür cezalandırılma ve terbiye edilme aracı/ yöntemi olarak algılanmıştır (Kasapoğlu, 2011: 6). Özellikle depremlerin anlamlandırma ve açıklanma biçimleri beraberinde bu felakete karşı önceden tedbir alma süreçlerini/ şekillerini nasıl ve ne düzeyde etkilediğinin bilinmesi de ayrıca bir merak konusu olarak nitelendirilebilir. Başka bir anlatımla deprem gibi baş edilmesi güç doğa olayları olarak görenler ile yaşananları ampirik süreçlerle açıklayıp anlamlandırmanın önlem alma, hazırlık oluşturma/ yapma veya risk azaltma süreçleri acaba benzer midir? (Bilik, 2019: 229).

Anlamlandırma, anlama çabası kısaca anlam arayışı aslında bireyin eğilimini yansıtması olup, bireyin inancına, kontrol duygusuna ve özsaygısına yapılan tehdit durumunda öz savunma işlevi görür. Aristo'nun söylemi ile insanın doğası gereği bilme isteğini, çevrelerinde

olup biteni anlamlandırma eğilimi olanla olacaklar arasında ilişki kurma arayışında yani sorgulama yetisini de tetikler.

Görünenin ardına bakarak “görülen ancak gözden kaçan” birçok gerçekliğin arka planının incelenmesi ile tamamen fiziksel yıkım şeklinde devam eden sadece fiziksel yıkıma dayalı tartışmaların tek yönlülüğünden kurtulabilir. Özellikle Afet Sosyolojisi, afetlerin yalnızca doğa ile ilişkili olmasının yanına insan ve toplumsal davranışın eklenmesiyle birlikte Fenomenolojik sorgulama devreye girer ve var olan tüm bilgi stoklarının alaşağı olduğu bir anda sıradan insan aslında hayatı “paranteze alır”. Bunun nedeni o ana kadar tanıdık olan tüm bilgi stoklarının içermediği bir düzensizlik karşısında “bilineni askıya almaktır”. Bu çalışmaya ilişkin olarak, afetler gibi, olağandışı, alışlagelmişin dışında yapılan edilenin yani yeni duruma ilişkin durumlara yönelik eylemlerin inşası fenomolojinin önemli önermelerinden olan “paranteze alma” durumu ile açıklanabilir. Fenomoloji, durumu şu şekilde açıklar:

“Gündelik hayatımızda, doğal durumda, dünyayı ve gerçekleri sorgulamadan bir şekilde bir yerde var oldukları şekliyle kabul ederiz... Radikal bir çabayla, dış dünyaya dair saf inancımızı inançsızlıkla değiştirmeden, sadece inancımızı düşüncemizi askıya alarak bu durumu değiştirebiliriz. Sadece mekânzamansal varoluşumuzla ilişkili herhangi bir yargıdan uzak durarak, ya da teknik bir dille, dünyanın var oluşunu “kullanım dışı” bırakıp, ona dair inancımızı paranteze alırız. Bu belirli tekniği kullanarak, yalnızca gündelik hayatımıza dair sağduyusal yargıları askıya almakla kalmaz aynı zamanda, doğal tutumda bu

dünyanın gerçeklikleriyle ilişkili doğa bilimlerinin tüm önermelerini de paranteze alırız” (Schutz, 1970: 5).

Paranteze almak, sorgulanmayan ve kendi içinde tutarlı bir düzen içerisinde devam eden yaşamında o ana değin içinde bulunduğu tüm etkileşim ve sosyalleşme süreç çerçevesinde edindiği sağduyu bilgisini ya da bildiği her şeyi askıya almasıdır. Fenomenolojinin bu tekniği ile hiçbir şey bilmeden ya da herhangi bir şeye inanmadan ve hatta doğa bilimlerinin pozitivist tüm iddialarını da bir kenara atarak, o anın bilgisini ya da inancını yeniden bireyin ya da araştırmacının kendi başına kurmasıdır. O ana kadar biriktirilen yanına o “anda” olan ve biricik ve özgül olanın bilgisini üretebilmeyi yaşamak, başarmak “paranteze almak” anlamına gelir. İlk kez karşılaştıkları durum karşısında yani afeti yaşayan bireylerde bilgi stoklarında var olan bilgilerden yardım almadan/ alamadan askıya aldığı şüphelerini yeniden değerlendirir ve bunlarla baş edebilecek yeni çözümler arar (Sofuoğlu Kılıç, 2012: 140).

Alfred Schutz “Yaşam Dünyası” (Lebenswelt) kavramın Fenomolojinin öncülerinden sayılan Edmund Husserl’den ödünç alarak toplumsal hayatın çözümlenmesini yaşamı anlama çabası üzerine kurar. Her bireyin farklı deneyimlerden elde ederek inşa ettiği farklı anlamlarla donattığı yaşam dünyası karşılıklı olarak etkilendiği ve öğrendiği bir yorumlayıcı dünyaya yaratır. Bu farklı yaşam dünyaları içerisinde öğrendiklerimiz yorumlamalar yaşamında belirleyicileri arasında yer alır. Dolayısıyla bireylerin gündelik hayatlarının akışı içerisinde bilişsel ve duyuşsal sağduyuları ile yorumlanmakta ve kavranmaktadır Schutz, “Gündelik hayat, sürekli yeniden inşa edilir ve bireyler arası anlam ve anlama dayalı etkileşimlerle yeniden inşa edilir ve tüm bireyler kendi

anlamları ve eylemleriyle öğrenir ve her bireyin ilişkileri ve bu ilişkilerde yarattıkları anlamların toplamıyla toplumsal hayat ve eylem tüm toplum tarafından “sağduyu bilgisi” denilen biçimde kavranır ve bu eylemleri içeren bilgiler toplumun tüm bireyleri tarafından bilgi stokları denilen bilgi paketleri olarak yapıp edilen tüm eylemlere yön verir (1973: 6-7)” şeklinde açıklamaktadır.

2. YÖNTEM

Büyük depremler sadece yeryüzünü sarsmakla kalmaz, aynı zamanda toplumsal yapıyı, kurumları ve insanları da derinden etkiler. Bunlar büyük çaplı can ve mal kaybına neden olmanın yanı sıra altyapıya da zarar verirler. İş yerlerini ve evlerini kaybeden insanlar genellikle başka yerlere göç etmek zorunda kalır. Çoğu zaman, beklenmedik bir anda gelirse insanların alışkın olduğu kuralları işlemez hale getirir, sistemleri krize sürükler. Deprem sonrası, risk, belirsizlik ve toplumsal hoşnutsuzluk artar; korku, kaygı ve tükenmişlik yaşamın bir parçası haline gelir. Kaygı ve depresyon belirtileri yaygınlaşır; geniş bir kitle Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB) ile karşı karşıya kalır (Tang, Deng, Glik, Dong ve Zhang,2017).

Bu çalışma, Kahramanmaraş merkezli depreme maruz kalmış, Hatay, Adıyaman, Kahramanmaraş illerinden Mersin iline barındırılmak amacıyla Mersin İl Gençlik Spor Müdürlüğü KYK Yurdunda kalanlar, Mersin Akdeniz İlçesi Karaduvar mahallesinde devletin sosyal konutlarında ve akraba yanında yerleştirilmiş depremedelerin

yaşadıkları afete/ depreme ilişkin yaşamsal hafızalarında oluşan afet/ deprem betimlemeleri, yaşamlarındaki etkisi, değişimi ve geleceğe ilişkin planlarına/ bilgilerine ilişkin deneyimlerini belirlemektir). Bu bağlamda tesadüfî olarak gönüllü olan 20 depremzede ile nitel araştırma yöntemi kullanılarak uzman görüşü alınarak hazırlanan beş sorudan oluşan görüşme yapılmıştır.

Depremzedelerle yapılan bütün görüşmeler standart nitel görüşme formatının çok dışında duygusal bir atmosfer içinde gerçekleştirilmiştir. Görüşülen depremzedeler, büyük bir içtenlikle konuşmuş, araştırmacılar da duygusal bir atmosfer içinde onların sözlerini kesmeksizin notlarını almışlardır. Bu arada rahatsız etmemek için ses kaydı yapılmamıştır. Ayrıca depremzedelere dair hiçbir kimlik bilgisi toplanmamış, sadece özet notlar alınmıştır. Bir diğer ifade ile konunun hassasiyetinden dolayı görüşme ve katılımcı gözlem teknikleri oldukça esnek bir formda kullanılmıştır. Standart bir görüşme formu hazırlanmıştır. Bu konuda bireylerin durumlarının hassasiyeti göz önüne alınarak ruh hekimi önerilerinin yanında sosyal çalışma ve sosyal hizmetler, psikolojik danışma ve rehberlik, eğitim bilimleri bölümündeki akademisyenlerin görüşlerinin yanı sıra AFAD ve STK çalışanları ile soru formu oluştururken değerlendirme ve önerileri dikkate alınmıştır. Araştırmaya katılan depremzedeler nitel araştırma formatının dışında samimi ve duygusal bir atmosfer içerisinde sorulara yanıtlar vermişlerdir. Kayıt cihazı bazen görüşülen kişinin isteğine ve iznine bağlı olarak kullanılmıştır. Görüşmeye katılan diğer katılımcılar ile not tutularak gerçekleştirilmiştir. Ayrıca kimlik bilgileri konusunda hiçbir kayıt alınmamıştır. Kısaca konunun hassasiyeti nedeniyle dolaylı görüşme ve katılımcı gözlem teknikleri esnek bir şekilde kullanılmıştır.

3. TARTIŞMA ve SONUÇ

3.1. Depremzedelerin “yaşadıkları süreci” tanımlamalarına/ yorumlamalarına ilişkin görüşleri;

Sosyal bilimlerin ayırt edici özelliklerinden biri beklide en önemlisi düşünen özne ile düşünülen olgu, düşünce ve nesne ya da duygu arasında bağ kurulmasıdır. Eğer bu bağ gözlenebilen şeylere karşılık gelmezse anlam, anlama, anlatma ve ifade etme ya da en genel anlamıyla iletişim kurma gerçekleşemez. Bu bağlamda çok az kavram gözlenebilen şeylere denk gelse de çoğu kavram sembolik ve soyut olanı genelleştirme ve somutlaştırma eğilimindedir. Üretilen kavramların elle tutulan, gözle görülen, zaman ve mekânda sabit nesnelere gibi düşünmek doğru bir düşünme yolu değildir. Kavramlar bağlamsal özellikler taşımaktadır (Söyler: 2020). Ancak kavramların bilimsel, toplumsal, siyasal ekonomik yaşamda sabit bir gerçekliği açıklaması kanıtlanabilir olması ve standartlaşması beklenmekte, hedeflenmekte ve istenmektedir. Amaç ise, kavramları daha iyi anlayarak yanlış kullanımları engellemek ve ortak bir anlayışı, dili ifade etmektir. (Aslantaş: 2023). Bir katkı olarak aslında toplumun kavrama verdiği anlamı tüm bu bilimsel kaygıları, kullanımları bir kenara bırakarak, belirlemek ve gerekirse de düzeltmek ya da hiçbir açıklama yapmadan kullanmaktır.

Çalışmamızda katılımcılara yaşadıkları depremi betimlemeler istediğinde; katılımcıların hemen hemen hepsi yaşadıkları süreci genel anlamda bir “felaket” olarak tanımlamaktadır. Bunun yanı sıra felaketi

“ihmalkârlık”, devletin sorumluluğunu yerine getirmediği bir süreç yani “sorumsuzluk” ve “Allah’tan gelen bir şey” olarak da ifade etmektedirler. Birtakım benzetmelerle birlikte aslında bu sürecin kendilerinde nasıl bir etki yarattığını ifade edecek bir kelime bulamadıklarını, “durumu anlatacak kelimenin icat edilmedi” diyerek belirtmişlerdir.

Geçmiş araştırmalar, şiddetli afetlerden sonra yaşanan can kaybı ve yaralanmaların yarattığı ilk anda gelen panik ve travmaya vurgu yapıyorlar(Norris, et. all. 2002). Nitekim görüşme yapılan yaklaşık 35-40 yaşlarında bir depremzede yaşadığının nasıl *korkunç bir şey olduğunu anlamak için “Yaşamayan bilemez”, “Allah kimseye yaşatmasın”; “Televizyondan dinlendiğiniz/ gördüğünüz gibi değil diyor”*.

Depremzedelerin yaşadıkları sürecin kendilerinde, ailelerinde ve yakın çevrelerinde “yarattığı değişikliklere” ilişkin görüşleri;

En temel değişim doğup büyüdükları yerlerden göç etmek zorunda kalmışlardır. Öncelikle akrabalarının olduğu yakın illere gitmişlerdir. Mersin bu bağlamda birçok depremzede ev sahipliği yapan bir kent olmuştur. Mersin depremden etkilenen tüm illere en yakın il olmasının yanında görece deprem etkisinden uzak olması ile göç merkezi olmuştur. Tanıdığı/ akrabası olmayan kimsesiz kalanlarda tüm kamu kurum ve kuruluşlarıyla barınma imkânı sağlanmıştır. Bireylerin yaşamındaki en temel değişik başka bir kente hiç bilmedikleri bir kurumu ev bilmeleri olmuştur.

Ayrımcılık dünyamızın en temel sorunlarından biridir. Özellikle ekonomik krizlerde, afetlerde dünya genelinde ayrımcılık hızla artma

eğilimi gösterir. Göçmenlere yönelen bu eğilim giderek mezhepsel ve etnik kimliklere yönelmeye başlar. Özellikle Suriyelilere yardımların daha hızlı yapıldığı iddiaları çabucak yayılarak kitlesel bir düşmanlığı körüklemiştir. Konteyner verildiği barınma sorunlarının çözüldüğü, yardımların önce onlara verildiği gibi iddialar aslında yapılan yardımlardaki düzensizliği yansıtmaktan başka bir açıklaması yoktur. Özellikle çocukların eğitimin aksaması ilk günlerde anlamsız gelirken ilerleyen günlerde en temel sorunların başında gelmeye başlamıştır.

Göç, ayrımcılık ve eğitim yaşamlarında çok önemli değişimin(lerin) temelini oluşturmuş, diğer ifade edilenler aslında bu radikal değişimlerin sonuçlarının yansımasıdır. Çünkü temel kaygı ve değişim “gelecek kaysısı”dır. Bireylerin kendilerine ya da geleceğe ilişkin algıları deprem sonrasısüreçte ortaya çıkan sorunlarla başa çıkmada hayati bir rol oynar (Benight ve Bandura, 2004).

Katılımcılar yaşanan sürecin ardından oluşan değişiklikleri büyük bir çoğunlukla, “psikolojik anlamda dejenere oldukları” şeklinde ifade etmektedirler. Bu ifade aslında yaşamlarının nasıl bir anda altüst olduğunu anlatmada çektikleri güçlüğü içermektedir. Çünkü katılımcılar hala depremin tekrar tekrar yaşandığını ifade etmeye çalışmaktadırlar. Ruh sağlıklarının bozulduğunu, çok mutsuz ve üzgün olduğunu ifade eden katılımcılar; yaşadıkları belirsizlik durumu ve gelecek kaygılarının yanı sıra aile ve yakın çevrelerinde oluşan dağılma ve parçalanma durumu nedeniyle de çok büyük bir çaresizlik ve boşlukta oldukları hissine kapıldıklarını dile getirmektedirler. Tüm bu olumsuzluklara rağmen düşük sayıda da olsa aile bağlarının daha da kuvvetlendiğini ve hayata bakış açısı değişip yaşadıkları her günün

kıymetinin ve öneminin arttığını ifade eden katılımcılar da mevcuttur.

K12: *“Hayata karşı bakış açımız değişti öncelikle. Değerlerim de değişti aslında. İletişim şeklim değişti. Düşünceler de değişiyor.”*

K21: *“Yaşadıklarımız bize, ailemize ve çevremize daha çok bağlanmamız, birbirimize daha çok ihtiyaç duymamız gerektiğini bir kez daha hatırlattı.”*

Büyük depremler, onarılamayacak ağır kayıpları da beraberinde getiriyor. Örneğin bir araştırma (Goenjian, et. all. 2011) deprem sonrasındaki korkunç yaralanmaya, göçük altında kalmaya ve ölümlere tanıklık etmenin yarattığı korku ve dehşet özellikle vurgulanıyor. Bütün depremzedeler, bu durumdan yoğun olarak etkilenmekle birlikte özellikle kadınlar ve çocuklarda daha sık depresyon ve travma sonra stresbozukluğu görülmektedir (Derivois, et. all. 2017; Kar, 2009; Ginige, Amaratunga ve Haigh, 2009; Fothergill, 1996). Nitekim ifade edilen bu durum bu araştırmada dayoğun olarak gözlenmiştir.

Depremzedelerin şu an buldukları yer ve kurumdan/kentten “beklentilerine” ve “ihtiyaçlarına karşılık bulup bulamadıklarına” ilişkin görüşleri;

Öncelikle depremzedelerin devletin Sivil savunma Teşkilatına olan güveni azalmıştır. Dolayısıyla devletin ilgili kurum ve kuruluşlarının başarısız olduğu sadece depreme maruz kalanların değil tüm ülkenin gözlemidir. AFAD ve Kızılay geç müdahale ile hem can hem de mal kayıplarının artmasının sorumlusu olarak gösterilmiştir.

İtalya’da L’Aquila depreminden sonar yapılan araştırma sonuçları ve İtalyan hükümetinin afet yönetimi politikaları incelenmiş ve İtalyan

hükümet politikasının yetersizliğini ve artan kırılganlıktaki rolünü ortaya koymuştur (Alexander, 2010). Kamu görevlileri ile gönüllü/sivil toplum örgütlerinin koordine çalışmamasından kaynaklanan yönetim sorunları kritik saatlerde etkili müdahaleyi zorlaştırmakta ve hasarın boyutunu büyütmemektedir (Tierney, 2012).

Depremzede vatandaşlara yöneltilen bu soruya büyük bir çoğunluk “ihtiyaçlarımıza karşılık bulabiliyoruz.” şeklinde cevaplar vermişlerdir. Az sayıda da olsa beklentisine karşılık bulamadığını, gelen yardım malzemelerinden yeterince faydalanamadığını ifade eden katılımcılar da yer almaktadır. Beklenti noktasında herhangi bir beklentisi olmadığını ifade edenlerin yanı sıra iş imkanı, konteynır, evinin bir an önce yapılması, yardımların kesilmemesi, Hatay’ın bir an önce düzelmesi, yardımların eşit ve adaletli bir şekilde dağıtılmasını beklediklerini ifade eden katılımcılar da mevcuttur.

K28: “Yani tabi ki en büyük ihtiyacımız ev ona karşı da bir karşılık bulamıyoruz ama küçük şeylere buluyoruz. Bazı şeylere karşılık bulunmuyor. Kurumdan da bir beklentim yok çünkü karşılık olmuyor.”

K24: “Yani biz fazla alamadık. Yurtta olunca çok fazla yararlanamadık. Dışarda olsaydık daha çok yararlanırdık. Ama sağ olsun devlet burada bize kalacak yer verdi. Ama dışardan çok yararlanamadık nereye gitsek sen yurtta kalıyorsun o yüzden çok yararlanamadık.”

Depremzedelerin ilerleyen süreç için “neler planladıklarına” ilişkin görüşleri;

Katılımcılar kendilerine yöneltilen bu soruya çok büyük oranda memleketlerine dönmeyi planladıklarını ifade etmektedirler. Tüm kafa karışıklığı, bilinmezlik ve köşeye sıkışmış hislerine rağmen her ne olursa olsun memleketine döneceğini belirtenlerin sayısı azımsanamayacak kadar çoktur. Bu çoğunluğun yanı sıra bir planın olmadığı ve önünü göremediğini söyleyen, iş kurmayı ya da işe girmeyi, Mersin’de ya da farklı bir şehirde yeni bir hayat kurmayı isteyen ve planlayanlar da mevcuttur.

Depremzedelerin eğer yetkili biri olsalardı “süreci nasıl çözümlenecekleri” ve “nelerin yapılmasını sağlayacaklarına” ilişkin görüşleri;

Katılımcıların bir kısmı kendilerine sorulan bu soruya cevap verirken deprem öncesi süreci temel alarak tedbir noktasında yapacağı çalışma ve önlemleri dile getirirken, bir kısmı da deprem sonrası özellikle birkaç gün üzerinden ve deprem sonrası genel süreçten yola çıkarak düşüncelerini ifade etmektedirler. Deprem öncesi tedbir noktasında cevaplar incelendiğinde verilen yanıtların büyük çoğunluğunda depremden önce gerekli tüm hazırlıkları yaparak daha sıkı kurallar getireceğini, inşaat sektörünü ve müteahhitleri büyük denetimlere tabi tutacağını, mühendislere gerekli önemi vererek yaşanan tüm bu sürecin önüne geçebileceklerini dile getirmektedirler. Deprem sonrası için söylenenler genel olarak depremzedelerin ihtiyaçlarını karşılayacakları, onlara maddi manevi gerekli tüm hizmetleri vererek şu an kendilerinde ihtiyaç duydukları en büyük istekleri olan ev sorununu bir an önce çözüp tüm depremzedelere evlerini ücretsiz vereceklerini ifade etmektedirler. Özellikle yardım konusunda adalet ve eşitliğin üzerinde durarak yapılan yardımların herkese eşit ve çok

daha hızlı ulaştıracağını söyleyen katılımcılar da bir hayli fazladır. Tüm bu ifadelerin yanı sıra olaya farklı bir bakış açısı koyarak istifa ederdim şeklinde cevap veren ve süreci aynen bu şekilde yöneteceğini dile getiren katılımcılar da mevcuttur.

K27: *“Aynı şekil çözümlerdim”*

K20: *“Şimdi ben yetkili olsaydım yaşananlardan utanıp istifa ederdim. Ha onu da mı yapmadım bi şeyleri çözmeye telafi etmeye çalışıp en azından ayıbımı örtmeye çalışırdım.*

Yaşanan Kahramanmaraş merkezli ve çevresindeki Adıyaman, Malatya, Antakya gibi illerimizde etkisi en yoğun şekilde hissedilen 6 Şubat depremleri büyük bir *şok* ve *korku* yaratmış ve bölgeinsanını derinden etkilemiştir. Depremzedeler, yapılan görüşmelrde evlerini, maddi manevi varlıklarını ve sevdiklerini kaybetmenin üzüntüsünü yaşarken, aynı zamanda yaşam koşullarının da değişmesiyle meydana gelen zorluklarla mücadele etmektedirler. Deprem sonrasında hem depremi yaşayanlar arasında hem de Türkiye genelinde büyük bir *toplumsal dayanışma* ortaya çıkmış aynı zamanda uluslararası yardım kuruluşları da seferber olmuştur. Ancak özellikle ilk birkaç gün küçük de doğal olarak yardımlarla ilgili organizasyon eksikliğinden kaynaklanan anti-sosyal davranışlar da gözlenmiştir. Bu tepkiler insaların sivil toplum kuruluşların olaganüstü gayretleriyle giderilmeye çalışılmıştır.

Bu bağlamda afet sonrasında *koordinasyon sorunu* en çok şikayet olarak dile getirilen konu olmuştur. Depremzedelere yönelik hizmetlerin *hızlı ve etkili bir şekilde yürütülmesi*, insanların hayatlarını

yeniden inşa etmelerine ve geleceğe umutlu bakmalarına yardımcı olacaktır. Türkiye bu anlamda deneyimli ve geleneği ülke olduğundan, alanda çalışan görevliler ile sivil toplum örgütleri arasında etkili iletişimin geliştirilmesi organizasyonun koordinesi büyük önem taşımaktadır. Kamu, depremzedelere sağlayacağı hizmetlerin planlamasını bu durumu göz önünde bulundurarak yapmalı ve depremzedeler normal hayatlarına dönene kadar ihtiyaçları, imkânlar ölçüsünde karşılanmalıdır.

Ayrıca depremzedelerin ruh halinin/ psikolojilerinin farklılığın bilinmesi ve buna *uygun bir iletişim dili* kullanılarak moral motivasyonlarının güçlendirilmesi, açılan yaraların kapanmasını hızlandıracaktır. Depremin yarattığı travmayı yaşayan kitle homojen değildir, etkisi de farklı olacaktır. Depremzedelerin çoğunluğu *acılı, endişeli, öfkeli ve çökmüş* durumdadır. Görüşme yapılanların bir bölümü (göçmenler dâhil) Tanrının gücünün sonsuzluğuna sığınmış mütedeyyin insanlardan oluşurken, aynı zamanda gerçekçi olarak kendilerini ifade edenler devletin ihmalkar olduğunu denetimsiz ve bilimden uzaklaşılınca bu sonuçların doğal olduğunu belirtse de, devletin koruyucu ve yapıcılığına da vurgu yapmaktadırlar.

Geleceğe ilişkin planlamaları konusunda hep yaşananların öncelikli olarak atlatılmasını beklemektedirler. Aslında beklenen hep devletin bir şey yapması ve bir an evvel geriye dönmektir. Çünkü hep akıllarının orada olduğunu çoğunlukla belirtmişlerdir. Yetkili biri olsaydınız neler yaparak bu sorunu çözerdiniz kısmında da devletin inşaat yüklenicilerinin iyi denetlenmesi gereğine ve yarım kuruluşların daha iyi organizasyonunu sağladım şeklinde yanıtlar çoğunlukta.

KAYNAKÇA

- Abay, A.R.; Abay Çelik,Z. (2023). “Deprem Sonrası Ortaya Çıkan Sorunlar ve Sosyal Destek Ağlarının Rolü”. *Sosyolojik Bağlam Dergisi*. 4(1) 91-100. <https://doi.org/10.52108/2757-5942.4.1.7>.
- Alexander, D. (2010). The L’Aquila Earthquake of 6 April 2009 and Italian Government Policy on Disaster Response. *Journal of Natural Resources Policy Research*, 2(4), 325-342.
- Benight, C. C.; & Bandura, A. (2004). “Social cognitive theory of posttraumatic recovery: *The role of perceived self-efficacy*”. *Behaviour research and therapy*, 42(10), 1129-1148.
- Bilik, M. (2019). “Depremleri Anlamlandırma ve Açıklama Biçimlerinin Risk Azaltma Süreçlerine Etkisi Açısından 2011 Van Depremleri”. *Dirençlilik Dergisi*. 3(2), 2019, (229-237). DOI: 10.32569/resilience.605213
- Bozkurt,V.(2023). “Depremin Toplumsal Boyutu”. *Avrasya Dosyası Dergisi* Cilt 14(1): 89-111. İstanbul.
- Can, İ. (2020). Giriş Niyetine: Afet Sosyolojisine Alan Açma Çabası, İ. Can (Ed.), *Afet Sosyolojisi* içinde (ss. 15-36), İstanbul: Çizgi Kitabevi.
- Çetin, E. (2017). *Gündelik Hayata Sosyolojik Bakmak*, Ankara: Siyasal Kitap.
- Derivois, D.; Cénat, J. M., Joseph, N. E., Karray, A.; & Chahraoui, K. (2017). “Long-term outcomes among child and adolescent

survivors of the 2010 Haitian earthquake". *Depression and Anxiety*, 34(11), 964-971.

Dynes, R. R., E. L. Quarantelli, (1992). "The Place of The 1917 Explosion in Halifax Harbor In The History of Disaster Research :The Work of Samuel H. Prince", Presentad at a Conference on Explosion: Collision in Halifax Harbour and its Consequences, 81 *The Gorsebrook Research Institute for Atlantic Studies, St Mary's Universty Halifax, Nova cotia, December 3-6,*

Drabek, T. E., (1996). "*Sociology of Disaster: Instructor Guide, Emmistburg*". *Emergency Management Institute, Federal Institute Management Agency. Maryland.*

Fothergill, A. (1996). "Gender, Risk, and Disaster". *International Journal of Mass Emergencies and Disasters*, 14(1), 33-56.

Goenjian, A. K., Roussos, A., Steinberg, A. M., Sotiropoulou, C., Walling, D., Kakaki, M., & Karagianni, S. (2011). "Longitudinal study of PTSD, depression, and quality of life among adolescents after the Parnitha earthquake". *Journal of Affective Disorders*, 133(3), 509-515.

Gökalp Yılmaz, F. G. (2021). "Doğal afetler, toplumsal değişme ve dirençlilik ilişkisi: Toplumsalın yeniden inşası üzerine bir değerlendirme". *Sosyolojik Bağlam Dergisi*, 2(2), 119-132. doi: 10.52108/2757-5942.2.2.8

Ginige, K., Amaratunga, D., & Haigh, R. (2009). "Mainstreaming gender in disaster reduction: why and how?". *Disaster Prevention and Management: An International Journal*, 18(1), 23-34.

- Tang, B., Deng, Q., Glik, D., Dong, J., & Zhang, L. (2017). "A meta-analysis of risk factors for post-traumatic stress disorder (PTSD) in adults and children after earthquakes". *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 14(12), 1537.
- Tierney, K. (2012). "Disaster governance: Social, political, and economic dimensions". *Annual Review of Environment and Resources*, 37, 341-363.
- Kar, N. (2009). "Psychological impact of disasters on children: review of assessment and interventions". *World Journal of Pediatrics*, 5(1), 5-11.
- Söyler, M. (2020). "Kavram ve Kuram Analizi Yöntemi: Sartori Yöntemi". *Uluslararası İlişkiler*, 17(66), 93-115.
- Schutz, A. (1970). *Philosophy The Collected Papers III, Studies in Phenomenological*, Ed. I. Schutz, Martinus Nijhoff, The Hague, Hollanda.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Social sciences features sociology; As a product of the enlightened focus on humanitarian issues and problems, it has opened a special area for the concept of "disaster". Disasters are a social problem in that they are a matter of knowledge and practice regarding their probability of occurrence, pre-social preparation, how to react when they occur and after. Throughout the history of humanity, disaster as a phenomenon has been the most important subject of sciences. Disaster, as a concept that can be defined very differently, takes place in both our scientific and daily lives. While it differs in the way related science disciplines deal with disasters, it is generally defined in terms of engineering and natural sciences. However, it is an undeniable reality that the social dimension has an impact on the results, both before and in the context of disasters. In particular, societies have shown two types of reflexes against natural events in recent years; The fatalistic understanding that highlights the helplessness of people and their weakness in the face of nature, and the other is scientific/cultural approaches, which are the basis of preventive behaviors with measures that can be taken before disasters occur. However, common human behaviors/attitudes and characteristics of post-disaster societies come to the fore, and their results and effects are evaluated in this context. That is, the results and evaluations of fatalistic or scientific perspectives are social, regardless of whether they are prioritized/believed or defended. In this context, the emphasis on sociability highlights the sociological dimension of disasters and emphasizes sociality as follows:

A disaster is a disaster that occurs suddenly or over time in places where human communities live, and that occurs with the direct or indirect intervention of both nature and humans; It is a social phenomenon that causes great damage and losses in physical, economic, psychological and many other aspects and has important consequences in terms of its effects.

For people living in a certain geographical area, geography includes features that are utilized and that care is taken to ensure their quality of life and safety of life and property. Likewise, this geography can turn into a very different and multidimensional disaster area in terms of environment. Disaster can be defined as diverse both conceptually and in terms of its occurrence and effects. The geography people live in actually constitutes the knowledge, skills and experiences people have acquired, their vital memories, their awareness of disasters, their disaster cultures and the history of the geography they live in.

Therefore, explaining the social-psychological effect of the destruction that occurs in the environment in which they create identity, personality, consciousness of life and knowledge of life on the individual/society actually explains what the individual has lived up to that time.

Method

The aim of this research is to re-describe the devastating earthquakes in Kahramanmaraş on 06 February 2023 in a new situation outside of their daily lives for earthquake victims, their concerns about the future, their changing living conditions, in short, the social effects of the disaster. While doing this, it is to draw attention to the change and transformation of the knowledge of the earthquake survivors that they have accumulated until that moment. In the research, the experiences of the earthquake victims during the earthquake, the damage and losses, the rescue and aid activities, and the dimensions of the eco-psycho-social problems they experienced after the earthquake were tried to be understood from their perspective. In addition, the meaning attributed by the earthquake victims to the disaster they experienced was tried to be revealed. The "break" that this study tries to draw attention to the individuals they give to their lives, to evaluate their knowledge, to take a stand in the face of the new situation, and the memory in which the old accumulated information is stocked, the re-formation of their knowledge and whether they can express it with new concepts or their attitude towards what life brings are examined.

The study was carried out using the observation and flexible qualitative interview technique of 20 participants in Mersin KYK Dormitory and Mersin Karaduvar neighborhood, where they were placed 25 days after the earthquakes, which had a devastating effect in terms of loss of life and property. Considering the sensitivity of the current situation in particular, the situations that the interviewees felt ready to talk and chat with, even if they were out of the subject, were carried out in their natural flow and by giving great importance / care not to be disturbed by being interrupted. Before starting the research, observations and conversations were made with earthquake survivors, and voluntary groups established for the organization of aid were also included. The interview questions, which were prepared in line with the opinions of the different professional groups in the volunteer groups, were then finalized and applied with the evaluations of the psychologist, psychology counseling and guidance specialist, psychiatrist, social worker and social anthropologist.

Results

The strong social solidarity shown by Turkey after the earthquake was observed as a moral motivation in the earthquake survivors. The feeling of checking their homes and workplaces, which they said they had experienced in the first days (looting, inability to reach their losses, etc.) and perhaps they never left, has always remained alive by going to the earthquake zone frequently. Because the desire to go back again has been very strongly expressed and observed by us. The earthquake was intensely expressed in terms of the lack of control caused by the negligence of both religion and the state. The importance of cooperation between civil society and the state has always been emphasized.

Conclusion

World views about the future have changed. In other words, a more optimistic point of view and a psychological attitude that everything is a lie has become dominant in their lives. Due to the lack and delay in state aid in the current situation, anti-immigrant opposition has been mentioned a lot.